

Луговий І. О. - провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ІСТОРИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОРУПЦІЇ

Реалії сьогодення засвідчують, що в сучасному світі корупція є багатоаспектним соціально-економічним, політичним, правовим і моральним явищем, яке поєднує в собі комплекс протиправних дій, неетичних вчинків та ганебних із соціальної точки зору діянь.

Гене́за корупції пов'язана з використанням державою неефективних для конкретного моменту розвитку суспільства механізмів, покликаних забезпечити прозорість, легітимність, демократизм функціонування і розвитку суспільства та держави загалом.

Етимологічне значення поняття корупції бере свій початок від поєднання двох латинських слів: ***coggei***, яке означає участь декількох учасників зобов'язальних відносин з приводу одного предмета; ***gimprege*** - діяльність щодо пошкодження, порушення чи скасовування чогось. Утворений термін ***coggimprege*** позначає порушення декількома особами нормального процесу управління справами в суспільстві.

Відомим є вислів древньогрецького філософа Арістотеля: «Найголовніше в будь-якому державному устрої - забезпечення порядку за допомогою законів та інших засобів, налаштувати справу так, щоб посадовим особам не було можливості наживатися» [1, с. 547].

Ще в давні часи на території сучасної України також вкрай негативно ставилися до корупції. Незважаючи на те, що корупційні діяння тут завжди вважались злочинними та розглядались як порушення свого службового обов'язку, погляди на те, які саме діяння визнавати такими порушеннями протягом різних історичних періодів не були однозначними, а відповідно змінювалась і правова оцінка таких діянь.

В одному з найважливіших документів Київської Русі XI ст. «Руській правді» наявне застереження: не виправдовувати нечестивого заради мзди і не віднімати в правдивого правду. Тогочасні правила не визнавали протиправності отримання служивими людьми певних «підношень за роботу». Однак так звана «почесть», що пропонувалася чолобитником, завчасно для успішного вирішення справи, полягала в тому, що це був своєрідний вияв поваги, а не матеріальний прояв підкупу [2, с. 10]. Також, службовці могли отримувати від прохачів додаткову плату за конкретну свою роботу з метою її прискорення. Чиновники натомість могли брати «посули» - вигоду за порушення закону, що, власне, і визнавалось сучасною корупцією і отримувало відповідне покарання [3, с. 141-146].

Саме тому й виникло явище «кормління чиновників від справ», яке було частиною державної системи утримання чиновників та було спричинено об'єктивними причинами, оскільки вони, виконуючи державні функції, не отримували за це винагороду, а якщо й отримували, то її розмір був невеликим та залежав від тих функцій, які виконував чиновник [4, с. 25-26].

Найчіткіші антикорупційні загальноправові норми було визначено у Конституції українського гетьмана Пилипа Орлика 1710 року. Так, у розділах X-XVI Конституції Пилипа Орлика описано діяння, що за своєю суттю співзвучні з такими сучасними термінами, як неправомірна вигода, розкрадання, зловживання посадовим становищем тощо. Наприклад: «Тому постановляємо, щоб панове полковники, сотники, отамани та інші військові і посполиті урядовці більше не наважувалися виконувати панщин та інших приватних робіт силами козаків і посполитих, а надто якщо ті люди не є їхніми безпосередніми підлеглими ані слугами: не посилати на сінокіс ані на жнива, не силувати гатити греблі, не чинити над ними насильства захопленням ґрунтів чи примусом до не вигідного їх продажу і не конфісковувати за будь-яку провину усе майно - рухоме і нерухоме. Також не залучати ремісників без оплати до виконання панам урядовцям домашніх робіт, а козаків не увільняти від служби заради приватних доручень. Ясновельможний гетьман повинен усією повнотою влади використовувати надужиття і сам того остерігатися і не чинити, щоб не давати прикладу для наслідування іншим» [5, с. 286].

З кримінологічної позиції, очевидним є той факт, що корупція, як і злочинність загалом, сягає своїм корінням часів зародження людської

цивілізації. На різних етапах історії людства змінювалися форми корупції, але її сутність була і залишається незмінною. Вона виявляється в прагненні особи, яка обіймає певну посаду, неправомірно отримувати, використовуючи надані їй повноваження, матеріальні й нематеріальні блага.

Одним із перших, хто спробував дати визначення поняття корупції, був Дж. Сентуріан, який ще в 1931 році заявив: «Корупція є зловживанням державною владою заради особистої вигоди» [6]. Причому залишалось незрозумілим, чи є це діяння протиправним, чи підриває воно відчуття справедливості у суспільстві та які наслідки має - негативні чи позитивні.

Звертаючись до наукових розробок вітчизняних учених, зазначимо, що, наприклад, М. І. Мельник, визначаючи корупцію, іменує її соціальним явищем, що охоплює всю сутність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх сторін, а також інших корупційних правопорушень, зокрема тих, які створюють умови для вчинення корупційних діянь чи передбачають приховування їх або потурання їм [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доватур А. И. «Политика» Аристотеля // Аристотель. Сочинения : в 4 т. Т. 4 / пер. с древнегреч.; под. общ. ред. А. И. Доватура. - М. : Мысль, 1983. - 830 с.
2. Куракин А. В. История предупреждения и пресечения коррупции в системе государственной службы Российской Империи / А. В. Куракин // История государства и права. - 2003. - №3. - С. 9-15.
3. Демидова Н. Ф. Служилая бюрократия в России XVII в. и ее роль в формировании абсолютизма / Н. Ф. Демидова. - М. : Наука, 1987. - 230 с.
4. Куракин А. В. Административно-правовые средства предупреждения и пресечения коррупции в системе государственной службы Российской Федерации : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / А. В. Куракин. - Люберцы, 2008. - 48 с.
5. Йосифович Д. І. Історичні аспекти боротьби з корупцією (на прикладі Конституції Гетьмана Пилипа Орлика 1710 р.) / Д. І. Йосифович // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. - 2004. - № 3. - С. 286-291.
6. Дев'ятий Конгрес ООН з попередження злочинності та поведження з правопорушниками [Електронний ресурс] : доповідь Секретаріату ЕКОСОП (29 квіт. - 8 трав. 1998 р., Каїр). - Режим доступу: <http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/>. - Назва з екрана.
7. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. - Київ : Атіка, 2001. - 304 с.